MEDIA & VIESTINTÄ

Naistenlehtijournalismi ja politiikan sukupuoli: Anna-lehti vuosina 1965–1974

Iiris Ruoho

> Se nyt olisi ilman muuta selvä, että naispresidentin aikana syntyisi aivan uusi presidenttikaskusto. Presidentin kanssahan joutuvat eniten tekemisiin semmoiset vanhemmat valtiomiehet, niin että jos naispresidentti olisi nuori kimuli, niin kansa kertoisi hirmuisia iskemistarinoita. Ellei hän olisi nuori, syntyisi kaskusto, jossa kerrottaisiin miten äkeä ja kamala säksättäjä se naispressa oikein on. Meillä kun käsitetään huumori sellaiseksi miehiseksi heh-heh-vitsailuksi, jolloin miehet taputtelevat toisiaan olalle ja nauraa höhöttävät.
>
> Hannu Taanila, *Anna* 49/1968

Yleisradion suosittua Jatkoaika-ohjelmaa televisiossa juontanut Taanila oli yksi aikansa tv-julkkiksista, jolta *Anna*-lehden toimittaja Riitta Tulonen pyysi kommenttia kysymykseen *Jos olisi naispresidentti*. Tämä oli yksi lehden journalistisista keinoista puhutella tasa-arvokysymyksistä kiinnostunutta uutta lukijapolvea. Journalistisia keinoja hyödynnettiin myös silloin, kun *Anna* samana vuonna tarttui Yleisradion eduskuntatoimittajan tapaan arvostella naispuolisia kansanedustajia heidän osallistumisestaan *Suomen Kuvalehden* järjestämään ”saunaneuvotteluun”. Vuonna 1971 lehti haastoi puolestaan presidentti Urho Kekkosen selittämään ruotsalaiselle naistenlehti *Feminalle* antamaansa haastattelua, jossa hän oli esittänyt vähätteleviä kommentteja suomalaisista naispuolisista kansanedustajista.

Naiset olivat jo 1960-luvulle tultaessa olleet vahvasti mukana politiikassa, mutta heitä oli eduskunnassa 60-luvun lopulle tultaessa vielä niin sanottu pieni vähemmistö. Naistenlehdissä esiintyi vain yksittäisiä naispuolisia ministereitä muuten miesvaltaisista hallituksista. Vuoden 1972 eduskuntavaaleissa naisten osuus kasvoi viidennekseen valituista, mikä nosti naispuolisten poliitikkojen näkyvyyttä ja heihin kohdistuvaa journalistista kiinnostusta. Tutkijoita onkin näihin päiviin asti kiinnostanut, miten naisille suunnatut kaupalliset naistenlehdet ovat raportoineet naisten vahvistuvasta asemasta poliittisessa päätöksenteossa. Samalla tutkimus on piirtänyt esiin niitä keinoja, joilla lehdet ovat journalistisilla valinnoillaan muokanneet ymmärrystä naispuolisten poliitikkojen roolista, asemasta ja valtiollisen politiikan sukupuolesta rakentuen siten osaksi laajempaa poliittista julkisuutta.

Olen saanut *Naisten asialla* -hankkeelta[1] käyttööni *Anna*-lehden numerot vuosilta 1965–1974, joiden sivuilta olen etsinyt toimituksen ymmärrystä valtiolliseen politiik-

kaan avaavia juttukokonaisuuksia. Näistä valitsemieni esimerkkien avulla tarkastelen sitä, millaisena naisille suunnatun lehden *journalistinen ymmärrys* naispuolisista kansanedustajista ja sitä myöden valtiollisesta politiikasta alkoi 1960-luvulta 1970-luvun puoliväliin mennessä näyttäytyä. Keskityn eritoten siihen, mitä poliitikot näissä journalistisesti tuotetuissa esityksissä edustavat ja miten jutut rakentavat näkemystä valtion ja sen tehtävien sukupuolesta. Samalla piirtyy kuva siitä, miten kaupallisen naistenlehden suhde valtiolliseen politiikkaan rakentuu osana politiikassa ja mediaympäristössä tapahtuvia muutoksia.

Kolmen tekijän yhteispeli

Olemme yhdessä Sinikka Torkkolan kanssa tutkineet journalismin sukupuolittumista ja pohtineet tätä eri näkökulmista (ks. Ruoho ja Torkkola 2010; 2018). Analyysissa ajatuksenani on avata naistenlehden journalistista ymmärrystä politiikan sukupuolesta huomioiden lehden erityinen konsepti ja tapa neuvotella politiikan ja sukupuolen merkityksestä erityisenä historiallisena ajankohtana. Käsitteellisesti journalismi, tasa-arvopolitiikka ja sukupuoli muodostavat tässä kolme osapuolta (ks. Ross 2017). Näiden kolmen käsitteen avulla tarkastelen, miten naispuolisten poliitikkojen asema ja heille tarjotut paikat valtiollisessa politiikassa rakentuvat *Anna*ssa vuosina 1965–1974. Noihin vuosiin osuu myös kansalaisyhteiskunnassa yltynyt keskustelu naisten ja miesten asemasta ja tasa-arvon edellytyksistä modernisoituvassa yhteiskunnassa.

Lähestyn tässä analyysissa merkitysten muodostumisprosessia artikulaationa, kuten sosiologi Stuart Hall (1980) on sen esitellyt. Lehden tarjoamia erityisiä diskursiivisia kytkentöjä analysoimalla on mahdollista tarkastella, miten naistenlehti journalismina, ajankohdan tasa-arvopoliittinen kulttuuri ja sukupuolikäsitykset kukin osaltaan rakentavat sitä kontekstia, jossa naistenlehden ymmärrys valtiollisesta politiikasta ja sen toimijoista tiettynä aikana muodostuu. Valitsemillani aineistoesimerkeillä pyrin tekemään näkyväksi sukupuolen, politiikan ja journalismin diskursiivisia merkityksiä lehden sisältövalintoihin samalla kun suhteutan analyysin tuloksia tutkimuksiin, jotka pureutuvat tasa-arvosta muilla yhteiskunnan alueilla käytyyn keskusteluun.

Luonnehdin alkuun naistenlehtien lukijasuhdetta sekä erityisesti *Annan* suhdetta uuteen tasa-arvokysymyksistä kiinnostuneeseen lukijasukupolveen. Tämän jälkeen tarkastelen lähemmin kahta juttukokonaisuutta, joiden avulla pyrin osoittamaan, miten sukupuoli politiikka ja journalismi linkittyvät niissä toisiinsa. Molemmissa juttukokonaisuuksissa lehti tarttui toisessa aikakauslehdessä julkaistuun juttuun osoittaen siten, että lehti seurasi naiskansanedustajien muualla saamaa mediajulkisuutta. Ensimmäisessä *Anna* nosti esille jälkipuinnin, joka syntyi *Suomen Kuvalehdessä* julkaistusta kansikuvajutusta (1968). Siinä kerrottiin lehden järjestämistä eduskunnan naisten ja miesten yhteisistä ”saunaneuvotteluista”. Toisessa jutussa lehti tarttui presi-

dentti Urho Kekkosen ruotsalaiselle naistenlehti *Feminalle* antamaan haastatteluun (1971) suomalaisista naiskansanedustajista.

Naistenlehtijournalismi muuttuvassa yhteiskunnassa

Kaupallisista lähtökohdistaan huolimatta naistenlehdet ovat aktiivisesti ottaneet osaa kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen ja yhteiskunnan modernisaatioprosessiin. Arvioimme tätä Laura Saarenmaan kanssa (2014) tutkimuksessa, joka keskittyi pitkään toimineiden naistenlehtien *Kotiliesi*, *Me Naiset* ja *Eeva* sisältöihin osana 1960- ja 1970-lukujen modernisaatiomurrosta. Vastaava kehitys näkyy selvästi *Anna*-lehden sivuilla tasa-arvoon punoutuvissa ideoissa ja juttuaiheissa – mitkä aikanaan avasivat lukijoille näkymän naisten erilaiseen asemaan kehitysmaissa ja naisten oikeuksista länsimaissa käytyyn feministiseen keskusteluun. *Anna* kutsui lukijoitaan tulkitsemaan sisältöjä, jotka tarjottiin historiallisesti ja kulttuurisesti erityisillä tavoilla verrattuna varhaisiin 1880–1930-lukujen suomalaisiin naistenlehtiin (Turunen 2014) tai esimerkiksi *Kotilieden* (1922–) tapaan puhutella propagandan keinoin lukijoitaan sotavuosina (Aunila 2020). Television yleistyminen puolestaan näkyi muun muassa julkkiskulttuurin kehittymisenä ja sellaisenaan osana aikakauslehdistön sisällöntuotantoa (Saarenmaa 2010).

Kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, suomalaiset naistenlehdet ovat yli vuosisadan tarjonneet naisille mahdollisuuden peilata itseään erilaisiin versioihin olla, ajatella ja toimia kuin ”nainen”. Maija Töyry (2005; 2006) on ensimmäisten joukossa analysoinut lehtien roolia neuvoteltaessa erityisestä ”sukupuolisopimuksesta”. Myöhemmin tutkimukset ovat pureutuneet naiskuvan rakentumiseen (Turunen 2011), tuoreimmat analyysit erityisesti tasa-arvoliikkeen rooliin ja yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen (Turunen 2023; 2024; 2025; Kurvinen 2024; Kurvinen ym. 2025). Erkka Railo (2011) analysoi poliitikkojen henkilökuvia naistenlehti *Annassa* vuosina 1975–2005 ja tarkastelee niiden välittämää sukupuolittunutta työnjakoa. Näiden lisäksi tulee mainita kansainvälisten tekijöiden eri medioihin kohdistuneet tutkimukset politiikan sukupuolesta (esim. van Zoonen 2006; Kroon ja Ekström 2008; Bell ja Sinclair 2016).

Kun naistenlehtijournalismia tarkastellaan instituutiona (ks. Zelizer 2004, 36–38), sen voi laajemmassa perspektiivissä nähdä yksityisen ja julkisen kohtauspaikkana, joka on sukupuolittuneen kansakunnan rakentamisen politiikkaa. Naistenlehtijournalismi voidaankin ymmärtää yhdenlaiseksi mediadiskurssiksi, jossa valtion eri laitosten (valtion johto, hallitus ja presidentti) toiminnalle annetaan omanlaisiaan merkityksiä. Valtio näyttäytyy vastaavasti epäyhtenäisenä kokoelmana eri instituutioita, areenoita ja diskursseja, jotka tarjoavat naisille erilaisia toiminnan paikkoja. Näitä toiminnan paikkojen ja areenoiden merkityksiä naistenlehdet edelleen omissa jutuissaan tuottavat. Olemme Sinikka Torkkolan kanssa (Ruoho ja Torkkola 2010, 2018) esittäneet, että

sukupuoli rakentuu siten olennaisesti journalismiin sisään eli siihen, miten se ymmärtää ”yhteiskunnan” rakentuvan kahden sukupuolen varaan. Kyse on journalismin ja sukupuolen *sisäisestä suhteesta* – ei siitä, että politiikan sukupuoli vaikuttaisi journalismiin ulkoapäin.

Naistenlehtijournalismia tulisi siten tarkastella uutisjournalismin ohella yhtenä sukupuolijärjestyksenä ja pohtia, miten pelkkä puhe journalismin yhteiskunnallisesta paikasta rakentaa samalla sitä tietynlaisena sukupuolineutraalina instituutiona. Uutisjournalismiin kohdistuvissa tutkimuksissa on kysytty muun muassa sitä, puhuvatko uutiset naisten puolesta vai jäävätkö he patriarkaalisten instituutioiden tukijoiksi (Savolainen 2007; van Zoonen 1992; Carter ja Steiner 2004; Chambers ym. 2004; Holland 2004). Sukupuolineutraalina esittäytyvästä uutisjournalismista poiketen naistenlehdet muodostavat sosiaalisen instituution, joka on sukupuolitettu jo oletetun pääasiallisen lukijakuntansa perusteella. Niinpä niiden on väitetty vaalivan ja ylläpitävän erityistä feminiinisyyden kulttia (Ferguson 1983) tarjotessaan näkymän ja kokemuksen naisia oletetusti yhdistävistä riiteistä, uhrautumisista ja seremonioista – jotka moderneissa naistenlehdissä nivotaan mainontaan ja kuluttamiseen (Inness 2004, 126). Naispuolisten poliitikkojen mediakuvastot voivat nyttemmin edustaa niin sanottua populaarifeminismiä, jossa tasa-arvokysymykset yhdistetään kaupallisuuden lisäksi yksilöllisiin ratkaisuihin kollektiivisten asemesta ja henkilökohtaisuuteen (Lamberg ym. 2023; ks. myös Obreja 2023).

Konseptit, lukijakunta ja yhteiskunnasta tietämisen tavat

Kaupallisten naistenlehtien konseptit ovat rakentuneet mediakilpailun myötä erilaisia lukijakuntia puhutteleviksi (Ytre-Arne 2013). Journalistisesti tuotettu lukijasuhde on siten tärkeä osa konseptia. *Anna*-lehden 1960–1970-lukujen vaihteen sisällöissä on tunnistettavissa mediatutkija Maija Töyryn (2006, 212–214) kuvaama mediatalouden ja journalististen tavoitteiden jännite. Keskeistä on myös se, että naisille suunnatut lehdet toimivat 1960- ja 70-luvuilla vauhdikkaasti muuttuvassa mediaympäristössä, jossa joukkotiedotusta alkoivat lehdistön ohella television ja sen eri ohjelmatyyppien yleistyminen sekä esimerkiksi *Hymy*-lehden edustama skandaalijournalismi (Elfving 2008; Saarenmaa 2010; Ruoho 2012; Hokka 2014).

Naistenlehtikonseptien ja lukijasuhteen merkityksestä kertoo, että moderneille 1960-luvun naisille suunnatut uudet naistenlehtinimikkeet *Jaana* ja *Anna* jättivät levikkimäärissä vanhemmat lehdet nopeasti varjoonsa. Kuusikymmentäluvulla perustetuista lehdistä *Jaana* ilmestyi vuodesta 1962 vuoteen 1985 saakka. *Anna* (1963–) on aina näihin päiviin asti kuulunut Suomen johtavien naistenlehtien joukkoon. Lehden päätoimittajana vuodesta 1963 vuoteen 1978 toimineella Kirsi Lyytikäisellä (1926–2008) oli keskeinen asema lehden sisällöllisissä linjauksissa. Ennen tätä Lyytikäinen oli toimi-

nut *Hopeapelin* (1936–1971) päätoimittajana. *Hopeapeili* sulautettiin *Annaan* seitsemänkymmentäluvun alussa, jolloin sitä julkaistiin muutaman vuoden ajan lisänimellä *Uusi Anna*. Naistenlehtiä tutkineen Raili Malmbergin (1991) mukaan *Anna* löysi lukijoikseen uuden sukupolven, joka oli aikaisempaa tietoisempi omista oikeuksistaan ja joka halusi nauttia elämästään vapaasti. *Anna* tarjoaakin erinomaisen pohjan tarkastella lehden paikkaa aikansa yhteiskunnallisen liikehdinnän kuvittajana ja jopa edistäjänä.

Uutta sukupolvea yhdistävinä taustatekijöinä olivat kulutuskulttuurin laajentuminen ja kulutustavaroiden markkinointi, ja toisaalta naimisissa olevien ja perheellisten naisten työssäkäynnin lisääntyminen – ja ylipäätään tarjottujen sukupuoliroolien uudelleen arviointi. Naisille lehdissä suunnatut mainokset kertovat oman tarinansa lehtikonseptien eroista. Laura Katarina Ekholm ja Matleena Frisk (2019) osoittavat, että *Annassa* alettiin käsitellä ja mainostaa valmisvaatteita jo 1960-luvun puolivälissä, kun taas *Kotiliedessä* oli 1960-luvun lopulle asti ajatuksena, että naiset tekevät vaatteet itse tai teettävät ne ompelijalla. *Anna* siis edusti uudenlaista nykyaikaista kulutuskulttuuria ja sisällöissä tuli muutenkin esiin, että se on suunnattu nuoremmille naisille kuin *Kotiliesi*.

Edistyksellisestä toimituspolitiikastaan huolimatta *Annan* alkuvuosien jutuissa oli tyytyminen varsin perinteiseen käsitykseen ”yhteiskunnasta” ja sukupuolirooleista erityisesti silloin, kun lehti esitteli suurmiehiä tai heidän vaimojaan. Valtiollisissa asioissa keskeisissä tehtävissä olivat vielä pääosin miehet, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Yksittäisiä juttuja politiikassa toimivista naisista ilmestyi muutamia. Esimerkkinä artikkeli Marja Lahdesta (1901–1967), joka toimi toisena maatalousministerinä Johannes Virolaisen hallituksessa vuosina 1964–1966. Lehden jutut olivat naisten ja miesten yhteiskunnalliseen ja perherooleihin nähden moninaisia – uusia orastavia ja perinteisten arvojen välillä tasapainottelevia. Tämä näkyi siinä, että yhtäällä jutuissa tuettiin ajatusta kotitöiden tasavertaisesta jakamisesta, mutta toisaalla samassa lehdessä nostettiin vahvasti esille miesten perinteistä julkista asemaa.

Naistenlehden sisällöllisistä jännitteistä ja jopa ristiriitaisuuksista huolimatta niissä on kyse yhdenlaisesta yhteiskunnasta tietämisen metodista (Kunelius 2000, 4–17). Toisin sanoen, vaikka vaihtoehtoiset roolit olivat hakusessa, *Annan* jutuissa tyydyttiin edelleen puhuttelemaan uudistusmielisten lisäksi myös niitä, jotka hyväksyivät vallalla olevat normit ja odotukset. Kuten pyrin jatkossa yksityiskohtaisesti osoittamaan, kun tapahtumista tai tehtävistä uutisoitiin, institutionaalinen politiikka esittäytyi kuitenkin edelleen hyvin maskuliinisena.

Valtiofeminismi ja tasa-arvoliike

Naiset olivat jo 1960-luvulla mukana valtiollisessa politiikassa, joskin vielä vähemmistönä. Ajankohdan poliittisesta kulttuurista kertoo se, että 1960-luvun lopulle tultaessa

naiset edustivat eduskunnassa vielä niin sanottua pientä vähemmistöä (Niemi 2014, 75), vaikka eduskunnassa olikin muita pohjoismaita parempi tilanne vuosien 1960–1970 välillä. Tuona ajankohtana kansanedustajaksi valittujen naisten osuus oli Suomessa 17 prosenttia vastaavan luvun ollessa Ruotsissa 14 prosenttia, Tanskassa 10 prosenttia ja Norjassa yhdeksän prosenttia (Kuusipalo 1999, 55). Valtiollisessa politiikassa saavutettiin siis edistysaskelia, mikä antoi mahdollisuuden koetella eduskunnan ja yleensä poliittisten traditioiden muutospotentiaalia.

Naispuolisten poliitikkojen esiintyminen naistenlehdissä oli pitkään ollut satunnaista, mutta vuoden 1972 eduskuntavaaleissa naisten osuus kasvoi viidennekseen valituista, ja tämä alkaa näkyä *Annan* sivuilla. Naisjärjestöt olivat vielä 1970-luvulle tultaessa lähes välttämätön taustajärjestö eduskuntaan pyrkivälle naiselle. Tasa-arvotyötä vuosina 1965–1970 voimallisesti ajanut Yhdistys 9 toimi omilla alustoillaan tavoitellen naisten ja miesten yhtäläistä kansalaisuutta. *Anna*-lehti tarjosikin tilaa Yhdistys 9:n ajatuksille ja toimijoille unohtamatta kuitenkaan virallisten puolueiden edustajia. Kansanedustajiksi valitut naiset saivatkin julkisuutta ja joutuivat välillä nostetuksi esille tavalla, mikä ei heitä välttämättä aina ilahduttanut.

Tasa-arvoliike piti sisällään poliittisten puolueiden naisjärjestöjä, joiden jäsenet olivat 1970-luvulle tultaessa toimijoina myös kansalaisliikkeissä. Vuonna 1972 perustettua ja hyvinvointivaltion ideaan nojautuvaa valtiofeminismin mallia (ks. Julkunen 2002; Holli ja Kantola 2007; Kantola ja Squires 2012) edusti Tasa-arvoasian neuvottelukunta, jonka tarkoituksena on ollut seurata ja edistää naisten ja miesten tasa-arvon toteuttamista yhteiskunnassa. Vaikka usein esille nostettu Yhdistys 9 ja uusi radikaalivasemmisto toivat aktiivisesti näkemyksiään julkisuuteen, poliittisten puolueiden naisjärjestöt ja niiden aktiivit tekivät osansa (Kurvinen ja Turunen 2023). Kaikissa kysymyksissä ei välttämättä päästy yhteisymmärrykseen.

Yksi keskeinen erilaisia näkemyksiä puolueissa herättänyt kysymys liittyi keskusteluun kotihoidon tuesta ja päivähoidosta. Kysymys oli sekä ideologinen että taloudellinen. Ideologinen se oli sikäli, että kotiäitiys ja palkkatyöäitiys edustivat erilaista käsitystä ”naiskansalaisuudesta” (ks. Rantalaiho 1994, 24). Kannatusta sai esimerkiksi naisten jääminen kotiin lapsia hoitamaan, mikäli perheen talous näin sallisi. Bergqvist, Kuusipalo ja Styrkarsdottir (1999, 159–162) osoittavat, että päivähoito oli pitkään vasemmiston ja ammattiyhdistysliikkeen agendalla, mutta laajempaan poliittiseen keskusteluun sen toi 1960–1970-luvuilla Yhdistys 9. Puolueiden näkemykset erosivat: oikeisto ja keskusta kannattivat kotihoidon tukemista. Vuosina 1966–1972 asetettiin useita työryhmiä ja komiteoita selvittämään päivähoitokysymystä, ja kiivaan, pääosin naisista koostuneen eduskuntakeskustelun tuloksena säädetty laki koski vain kodin ulkopuolista hoitoa.

Naisoletetut poliitikot kävivät omat puolueiden sisäiset kamppailunsa, joissa puolueiden naisjärjestöillä oli oletetut omat sukupuolitetut tehtävänsä. Esimerkiksi Suomen Naisten Demokraattinen Liitto (SNDL) vaikutti omalta osaltaan tasa-arvon edistä-

miseen viemällä uusia ideoita ”vanhan vasemmiston” sisään ja vaikuttamalla puolueidensa kautta (Kurvinen ja Turunen 2023). Painotukset toki olivat erilaisia: Yhdistys 9 luotti tutkimustietoon ja etenkin sosiologiseen tutkimukseen, SNDL taas tavoitteli sosialistisia päämääriä, joiden osana oli demokraattisesti toimiva yhteiskunta ja naisten aseman parantaminen. Tämä näkyi *Annan* julkaisemissa haastatteluissa Suomen Kansan Demokraattisen Liiton (SKDL) naisedustajien päästessä ääneen. Yksi lehdessä esiintyneistä poliitikoista oli SNDL:n Liittoneuvoston puheenjohtaja toiminut Siiri Lehmonen, joka toimi SKDL:n kansanedustajana vuosina 1957–1979.

Kansanedustajat kohtaavat miestapaisen politiikan

Naisten asema politiikassa kiinnosti toki muuallakin medioissa. *Anna* tarttuikin yhteen keskustelua herättäneeseen tapaukseen, nimittäin *Suomen Kuvalehden* (10/1968) julkaisemaan kansikuvajuttuun. Kolmen aukeaman kokoinen juttu on otsikoitu ”Naiset mukaan saunaneuvotteluihin”. Kansikuvassa esiintyvät erityiseen ”saunakaapuun” pukeutuneina tuolloiset kansanedustajat Tyyne Leivo Larsson (Työväen ja Pienviljelijöiden Sosialidemokraattinen Liitto), Pirkko Aro (Liberaalinen Kansanpuolue), Sylvi Saimo (Keskustapuolue) ja Kaisu Weckman (Suomen Kansan Demokraattinen liitto) yhdessä kolmen mieskollegan kanssa. Nämä olivat Pekka Haarla (Kansallinen Kokoomus), Väinö Leskinen (Sosialidemokraattinen Puolue) ja Christian Gestrin (Ruotsalainen Kansapuolue). Lehtijuttua kommentoi *Annassa* Yleisradion eduskuntatoimittaja Seppo Tikka, joka lausui seuraavasti: ”-Tuntuu, että naispoliitikoilla ei ole oikein otetta asioihin. He ovat niitä, jotka esiintyvät Suomen Kuvalehden saunakuvissa."

Tästä repliikistä julkaistiin vielä samana vuonna (1968) toimittaja Elina Simosen juttu *Anteeksi antakaa, eduskunnan naiset*, joka esitettiin Tikan pahoitteluna lausumastaan. Lehti pyysi juttuunsa saunakuviin osallistuneiden kansanedustajien kommentit. Niitä antoivat kansanedustajat Tyyne Leivo Larsson ja Pirkko Aro. Kansanedustajat kertoivat muun muassa saunakuvista seuranneista yleisönosastokirjoituksista ja siitä, että alkuperäistä kansikuvaa oli levitetty kansainvälisessä mediassa. Kaikki tämä oli ollut omiaan lisäämään kansanedustajien suuttumusta, kuten *Annan* lausunnoista raportoi. Esimerkiksi Tyyne Leivo Larsson totesi: ”Minua hämmästytti suuresti toimittaja Tikan asenne, hänhän on kuitenkin eduskunnan alaisen laitoksen palveluksessa.” Kansanedustajaa kismitti erityisesti toimittajan väite, ettei naiskansanedustajia olisi johtavilla paikoilla eikä heillä olisi otetta asioihin, vaikka monet heistä ovat toimineet ryhmiensä johtajina ja olleet mukana suuria poliittisia ratkaisuja tehtäessä.

Kansanedustajien kommentit kertoivat myös vallankäyttöpaikkojen miesvaltaisuudesta, jonka he kokivat rajoittavan heidän mahdollisuuksiaan vaikuttaa politiikassa. Toisin sanoen *Annan* haastattelemat kansanedustajat näkivät politiikan kenttänä, jossa naispuoliset kansanedustajat oli asetettu eriarvoiseen asemaan kuin mies-

puoliset kollegansa. Omalla tavallaan lehti pääsikin jutun kautta tarttumaan niin naisten asemaan eduskunnassa kuin politiikan miestapaisiin konventioihin. Saunan merkitykseen suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa ei kuitenkaan puututtu, vaikka se olisi tarjonnut mahdollisuuden tarttua myös politiikan *miestapaisiin* käytäntöihin

Politiikassa juuri saunaa onkin pitkään pidetty homososiaalisena miesten klubina (Bird 1996, 1) eikä ruumiiseen kytkettyjä esityksiä ylipäätään voi tarkastella kulttuurin ulkopuolella (ks. Kyrölä 2006, 122–123). Suomalaisessa kulttuurissa saunaan näytetään edelleen liitettävän ajatukseen roolien riisumisesta ja erityisestä saunadiplomatiasta. Naiskansanedustajien tuominen tälle foorumille, oletetun leikillisessäkin mielessä, alastoman vartalon peittäviin kaapuihin puettuna, olisi tarjonnut niin jutun ideoineelle ja julkaisseelle *Suomen Kuvalehdelle* kuin juttuun tarttuneelle *Annalle* mahdollisuuden tarkastella politiikan sukupuolittuneita käytäntöjä myös astetta kriittisemmin. Molemmat tyytyivät kuitenkin pitämään naiset ja miehet erillään poliittisessa työnjaossa, mikä on ollut tyypillistä pohjoismaisen hyvinvointivaltion ja ”valtiofeminismin” mallille (ks. Julkunen 2010, 96–99).

Valtiollisen politiikan ja tässä tapauksessa yksittäisten kansanedustajien toiminnan ja käytöksen sukupuolittaminen tapahtuu kuin itsestään. Uudet avaukset ovat hankalia journalismillekin, kun politiikan huippupaikat puoluesihteerinä, pääministerinä ja presidenttinä ovat tarjolla vain miesoletetuille. Niinpä malliksi asettuvat ne käytännöt, joita siihen asti on pidetty odotusten mukaisina. Nyttemmin kutsumme ilmiötä politiikan sukupuolittamisena ja normatiivisuutena. Olemuksellisen naiseuden ja mieheyden asemesta sukupuoli käsitetään tekoina (Butler 1990; Pulkkinen 2000, 43). Toisin sanoen, se, mitä tapaamme kutsua naiseudeksi ja miehuudeksi, rakentuu politiikassakin jokapäiväisesti toistuvina suorituksina, naistapaisuuksina ja miestapaisuuksina (Jokinen ja Veijola 2001). Tämä ilmenee kasvatuksen myötä omaksuttuina eriytyvinä käyttäytymisnormeina sekä ura- ja kulutusvalintoina.

Saunajuttua ja siitä käytyä debattia voikin pitää ajankohdan malliesimerkkinä siitä, miten naispuoliset poliitikot esitettiin mediassa, mitä he politiikassa edustivat ja miten he tähän asemaan näyttivät julkisesti suhtautuvan. Nyttemmin keskustelu edustamisen politiikasta (*politicis of representation*) on osa uusinta feminististä politiikan teoriaa pohdittaessa esimerkiksi sitä, ketä naiset edustavat osallistuessaan politiikkaan (Danielsen ym. 2016, 7–8). *Suomen Kuvalehden* kansijutun nostattamassa keskustelussa naispuoliset kansanedustajat joutuivat lopulta edustamaan nimenomaan ”naisen merkkiä”, mikä on ollut varsin tavanomaista median tavassa käsitellä sukupuolta (ks. Rakow ja Kranisch 1991). Tämä ilmentää lisäksi sitä, kuinka naisten ja miesten rooleille politiikassa on eri normit. Tätä on tavattu kutsua kaksoisstandardiksi (Eichler 1980.) Toisin sanoen arvostettu julkinen asema on pitkään ollut miehille kuin luontaisesti tarjolla ollut positio ja normi, johon naiset ovat joutuneet suhteuttamaan itsensä (Landes 1988, 2–3).

Poliittisen agendan sukupuolittuminen

Jaana Kuusipalo on argumentoinut (1999; 2011), että juuri kansalaisuuden, toiminnan, poliittisen agendan ja edustuksen sukupuolittaminen olivat ne tekijät, jotka aikanaan aukaisivat naisille ovet parlamentaariseen toimintaan. Tätä johtopäätöstä tukee se, että puolueiden naisjärjestöillä oli jo pitkään aktiivinen tehtävä politiikassa ja sukupuolittuneen poliittisen edustuksen tukemisessa. Tämä parlamentaarisen politiikan sukupuolittaminen jatkui Kuusipalon mukaan 1960-luvun naisten ja miesten tasa-arvoa korostaneesta keskustelusta huolimatta naisystävällisenä ”hyvinvointivaltion diskurssina” 1980- ja 1990-luvun naiskeskeisen feminismin osana (Kuusipalo 2011, 111–113).

Kansanedustajaksi valitut naiset edustivat tuota sukupuolittunutta poliittista edustusta nimenomaan ”naisina” ja joutuivat mediassa nostetuksi esille tavalla, mikä ei heitä välttämättä aina ilahduttanut. He olivat siten valmiita kommentoimaan itseensä kohdistunutta arvostelua – mikäli saivat mahdollisuuden. Saunajutun lisäksi, toinen tällainen *Annan* tarjoama mahdollisuus liittyy presidentti Urho Kekkosen puheisiin, joihin lehti pyysi kansanedustajilta kommentit.

Vuonna 1971 jutussa *Ketä Kekkonen tarkoitti… ei kai minua* toimittajat Riitta Tulonen ja Helena Vehkaoja kertoivat, että presidentiltä oli ruotsalaisessa, naisille suunnatussa *Femina*-lehden Suomi-numerossa 22 kysytty, olisiko maailma parempi, jos naisilla olisi enemmän valtaa. Koska presidentin vastaus vaikutti oudolta, päätti *Anna* haastaa presidentin:

> [– –] haastattelussanne sanotte, että tuntemanne naiskansanedustajat ovat äärimmäisen konservatiivisia, eivät vähääkään edistyksellisiä. Edelleen sanotte usein hämmästelleenne sitä, että heillä ei ole enempää tietoa sosiaalisista (yhteiskunnallisista?) oloista.

Tätä presidentin näkemystä kommentoivat *Annan* jutussa kaikki vuoden 1970 eduskuntavaaleissa valituksi tulleet naiskansanedustajat. Heitä oli tuolloin eduskuntaan valituista jo 21,5 prosenttia, ja he saivat peräti 40 prosenttia naisten antamista äänistä, vaikka heitä oli vain 17,3 prosenttia kaikista ehdokkaista (Holli ja Wass 2009, 131–132).

Kansanedustajien omalla nimellä ja kuvalla julkaistut reaktiot presidentin ruotsalaiselle lehdelle antamaan lausuntoon olivat moninaiset. Niissä Kekkosen arveltiin harrastaneen ”pientä piruilua” tai jopa olleen ”pikku kaljoissa”. Osa kansanedustajista esiintyi vakavammin epäillen, oliko Kekkonen urallaan edes tavannut muita kuin hallituspuolueiden naisia. Median voimasta kertoo puolestaan se, että jo saman jutun yhteydessä lehti julkaisi presidentin vastauksen toimittajien hänelle lähettämään kirjeeseen. Vastauksessa presidentti kertoi kokemuksen perustuvan hänen omiin eduskunta-aikoihinsa 1930- ja 1940-luvuilla. Samalla hän vastauksessaan kiitti niitä muuta-

maa, jotka tunsivat hänet, mutta pahoitteli, ettei tuntenut 1970-luvun alun ”edistysystävällisiä naiskansanedustajia”.

Juttu toimituksen ja presidentin kirjeenvaihtoineen ja naispuolisten kansanedustajien kommentteineen osuu aikaan, jolloin tasa-arvokysymykset olivat jo politisoituneet ja vasemmistoon liitetyt yhteiskunnalliset liikehdinnät alkaneet herättää poliittisia vastareaktioita. Vuoden 1970 eduskuntavaaleissa naisten lisäpaikat olivat menneet etenkin Kokoomukselle ja Suomen Maaseudun Puolueelle. Seuraavat vaalit pidettiin jo vuonna 1972, presidentin hajotettua puolueriitojen seurauksena eduskunnan ja määrättyä uudet vaalit.

Arkisten ongelmien politisoituminen ja niiden julkinen käsittely näyttivät vetäneen naisia politiikkaan, ja medialla oli ollut tässä osansa (Kuusipalo 1999, 62–63). Naispuolisten poliitikkojen esiintyminen naistenlehdissä oli ollut pitkään satunnaista kiinnostusta harvoihin yksittäisiin poliitikkoihin, niin sanottuihin ainokaisiin. Naisten määrän kasvu politiikassa alkoi muuttaa tilannetta, varsinkin sen jälkeen, kun vuoden 1972 eduskuntavaaleissa yhteensä 43 naista tuli valituksi kansanedustajiksi. Tämä antoi lehdille mahdollisuuden jatkaa politiikkaan liittyvien juttujen kirjoittamista. Eduskuntaan nousi lisäksi monia uusia mediaa kiinnostavia julkisuuden nimiä, vaikka politiikan laajempi henkilöityminen oli vasta kehkeytymässä.

Lehti jatkoi naispuolisten poliitikkojen esille nostamista ”naiskansanedustajien” ryhmänä. Ennen vuoden 1972 vaaleja lehti oli lanseerannut äänestyksen ”*Montako naista eduskuntaan?*” palkintona ”kaunis mokkaturkki”. Palkinnoksi mainittu turkki linkitti ajatukset kulutuskulttuuriin ja valmisvaateteollisuuden arkipäiväistymiseen samalla kohdistaen kysymyksen naiskansanedustajien tulevasta määrästä suoraan omalle naisoletetulle lukijakunnalleen. Kun tulos selvisi, toimittaja Helena Vehkaojalta julkaistiin juttu *Naisten valta ennallaan*, jossa kaikki valitut kansanedustajat esiteltiin puolueittain ja kasvokuvin. Muutamilta edustajilta, kuten ekonomi Tellervo Koivistolta, julkaistiin kommentteja valinnasta. Kaikista naisehdokkaista suosituimpina valittu Koivisto esiteltiin tällöin pääjohtaja Mauno Koiviston vaimona ja 14-vuotiaan Assin äitinä. Monen muunkin eduskuntaan valitun kohdalla mainittiin aviopuoliso ja lapset.

Vaalien jälkeen *Annan* lukijat saivat ehdottaa naisten varjohallitusta eli naisia eri ministeritehtäviin. Toimittajien Inkeri Kangaspunnan ja Urpo Rouhiaisen lanseeraamassa lukijakilpailussa *Tartu Vallankahvaan* palkintona oli tällä kertaa muun muassa tunnetun osuuskaupan 100 markan lahjakortti. Lukijoille oli listattu valinnan avuksi nimiä eri yhteiskunnan aloilta, muun muassa entinen kansanedustaja Hertta Kuusinen, mestarihiihtäjä Siiri Rantanen ja kirjailija Märta Tikkanen. Äänestyslippuun oli valmiiksi merkitty valittavana olevat 17 varjohallituksen eri ministerintehtävää ja jätetty tilaa lyhyille perusteluille. Kun noin 3 000 lukijan äänestystulos julkistettiin, valituista tehtiin vielä erikseen juttu, jossa kukin äänestyksessä valittu esiteltiin erikseen ja valtaosa heistä saatiin yhteiskuvaan. Kukin sai kertoa kuvitellulle varjohallitukselle

ajatellun tärkeimmän ohjelmakohtansa. Valituissa oli politiikasta tuttuja nimiä sekä julkisuudessa esiintyneitä naisia, kuten professori Elina Haavio-Mannila, kauppaneuvos Armi Ratia ja diplomiekonomi Lenita Airisto.

Herrat puoluesihteerit ja naisasiamiehet

Edellä avaamieni *Annan* valtiollista politiikkaa käsitelleiden juttujen perusteella naistenlehtijournalismi näyttäytyy yhtenä sukupuolta tuottavana teknologiana muiden joukossa – lyhyesti sanottuna kokoelmana historiallisesti muotoutuneita sosiaalisia merkityksiä tuottavia käytäntöjä ja konventiota (Ruoho ja Torkkola 2010, 26–30). Journalismi ja politiikka eivät kuitenkaan toimi *Annassakaan* yhdenlaisen kansallisen identiteetin tai toimijuuden tilana. Naisiin ja miehiin kohdistui toki sukupuolitettuja odotuksia ja politiikan miestapaisia käytäntöjä ei juurikaa kritisoitu, vaikka yksittäisten poliitikkojen sallittinkin koetella rajoja, kun leikkimielisesti haettiin naispresidenttiä tai jäseniä varjohallitukseen. Lukijat äänestivät varjohallitukseen aktiivisesti ehdokkaita, ja heitä nimettiin myös politiikan ulkopuolelta, tv-julkisuudesta. Tavoittelemisen arvoisena pidettiin kuitenkin statusta, jota edustivat esimerkiksi presidentti-instituutiossa vielä pitkään mieskasvot.

Kuten Tuija Pulkkinen (1998) on poliittista filosofiaa käsitellessään tuonut esille, politiikka ei todellakaan ole neutraali, kaikille tasaveroinen ”tyhjä tila”, vaan ymmärrettävästi hyvin sukupuolittunut, miehinen ja keskiluokkainen tila (emt., 154–157). Politiikan sukupuolittuneesta tilasta kertovat siten myös jutut, joissa lehti merkityksellistää miespuolisten poliitikkojen toimintaa. Uutismedia ja aikakauslehdet, *Anna* mukaan lukien, eroavat siinä, millaisen diskurssin valtiosta ja siinä harjoitettavasta politiikasta ja poliittisista toimijoista ne tuottavat ja miten ne järjestävät politiikan sukupuolta. Onkin oletettavaa, että naistenlehtikonseptillaan *Anna* ja vaikkapa yleisaikakauslehdeksi profiloituva *Suomen Kuvalehti* eroavat journalistisilla valinnoillaan, aivan kuten johtava populaarilehti *Apu* erosi 1960-luvun kuvastoissaan *Suomen kuvalehdestä* (Kivikuru 2024, 64).

Vaikka naistenlehtien tutkimuksessa usein käytettyä sopimuskertomusta on kritisoitu (esim. Anttonen 1997, 146–149; Pulkkinen 1998, 144), voi sen käyttöä samalla perustella sillä, että kyse on järjestelmätason käsitteestä ja sellaisenaan se tuo sukupuolten välisen suhteen esille uudelleen neuvoteltavissa olevana, ei-pysyvänä tilana. Esimerkiksi Liisa Rantalaiho (1994, 9–30) on tarkastellut sopimuskäsitteen rajoituksia ja mahdollisuuksia sekä sukupuolisopimuksen Suomen mallia. Neuvottelu näyttäytyy siten vaihtelevina historiallisina aikoina eri tavoin politiikan ja journalismin eri tiloissa ja konteksteissa. Kun huomioi, että sopimuskäsite soveltuu etenkin muutosprosessien kuvaukseen, voi *Annan* nähdä vahvoina tasa-arvopolitiikan vuosina osallistuneen myös neuvotteluun valtiollisen politiikan sukupuolittuneesta työnajosta.

Neuvottelu näkyy myös lehden esitellessä miespuolisia politiikkoja. Otsikolla *Herrat puoluesihteerit* vuodelta 1966 lehti selvitti puoluesihteerien työtä, harrastuksia ja perhesuhteita. Mitään naisen tai miehen asemaan tai sukupuolirooleihin liittyviä kysymyksiä ei juttuun sisällytetty. Puoluesihteerejä käsitellyt juttu ei sisällöltään ollutkaan väistämättä osoitettu erityisesti heille, jotka janosivat yhteiskunnallisia uudistuksia. Vaikka vaihtoehtoiset sukupuoliroolit olivat yhteiskunnassa jo hakusessa, monet valtiollista politiikkaa käsittelevistä jutuista, mukaan lukien raportit presidentti Kekkosen matkoista ja juhlista, tyytyivät edelleen puhuttelemaan uudistajia laajempaa lukijakuntaa.

Annassa käytyyn tasa-arvokeskusteluun kutsuttiin toki myös miehiä, kuten kirjailija Ilmari Turja (1901–1998), jonka kolumneista välittyi kuitenkin hienovarainen vaivaantuneisuus ja hämmennys. Turja pohti muutospaineita ainakin kolumneissaan Miehen rooli (1966) ja *Naiset ja miehet* (1966) sekä *Rouvilleko ihmisoikeudet*? (1968). Jutussa *Mitä tahtoo suomalainen naisasiamies*? vuodelta 1970 haastateltiin sen sijaan Yhdistys 9 johtokunnan jäsentä, sosiaalipsykologian professori Antti Eskolaa (1934–2018). Omaksi osuudekseen roolikeskustelussa Eskola katsoi sen, että hän antoi opiskelijoille naisten yhteiskunnalliseen asemaan liittyviä tutkimusaiheita – joskin hänen mielestään yhteiskunnassa oli paljon polttavampiakin ongelmia kuin naisasia. Tämä oli hieman yllättävä kommentti, sillä kuten edellä jo tuli ilmi, Yhdistys 9 puolsi alusta alkaen miesten mukanaoloa tasa-arvoliikkeessä ja vanhojen ajatusmallien rikkomisessa.

Arja Turusen (2024; 2023; 2025) mukaan Yhdistys 9:n ideologisessa perustassa oli jo nähtävissä ajatus sukupuoliroolien luonteesta kulttuurisina konstruktioina. Yhdistys tunnisti sukupuolen merkityksen siis selvästi kotitöiden jakamista laajempana kysymyksenä. Toisin sanoen yksityisen alueen tasa-arvon lisäksi yhdistys odotti rakenteellisia yhteiskunnallisia julkisen alueen muutoksia. Yhdistyksen tavoite olikin siten oletettua radikaalimpi edellyttäessään sukupuoliroolien ja ajatusmallien muutosten ohella naisten ja miesten yhtäläisiä mahdollisuuksia. Tämä suuntasi katseen yhteiskunnan ja työmarkkinoiden rakentumiseen, koulutukseen, uravalintoihin, työllistymiseen ja palkkaan (Turunen 2024, 164–165). Teemat löytyivät *Annan* sivuilta asiantuntijoiden ja esimerkiksi perinteisiä rooleja rikkoneiden yksittäisten perheiden tai henkilöiden haastattelujen kautta.

Journalistista tasapainoilua ja jännitteitä

Olen edellä pyrkinyt argumentoimaan sen puolesta, että naistenlehtien tapaa merkityksellistää politiikan sukupuolta ja valtiollista politiikkaa tulisi tarkastella myös journalistisina tekoina, jotka tuottavat samalla tietyn tulkinnan yhteiskunnasta, sen keskeisistä toimijoista ja journalismista itsestään. Keskeinen argumenttini on, että jour-

nalismin, politiikan ja sukupuolen jännitteinen kytkentä näkyy ja on luettavissa näiden pääosin naisille suunnattujen kaupallisten lehtien sivuilta. Esimerkkinäni ovat olleet *Annassa* vuosina 1965–1974 julkaistut jutut, joissa lehti omaan konseptiinsa tukeutuen neuvotteli tasa-arvopyrkimysten ohessa siitä, millaista valtiollisen politiikan sukupuolta lehdessä journalistisin keinoin oli mahdollista tuottaa. *Anna*-lehti ei vain järjestänyt politiikan ja sukupuolen kytkentöjä, vaan osallistui journalistisesti rakentuvilla jutuillaan valtiota ja kansakuntaa rakentavien diskurssien tuottamiseen korostamalla hallituksen ja presidentin roolia. Tämä näkyi lehden tavassa käsitellä politiikan perinteistä työnjakoa ja sukupuolen asemaa valtiollisen politiikan työnjaossa.

Erityisesti 1960-luvulla voimistuneen tasa-arvoliikkeen ja yhden sen keskeisen toimijan Yhdistys 9:n vaikutus näkyi selvästi lehdessä, kuten myös uudempi edellä esitelty naistenlehtien sisältöihin pureutuva tutkimus on osoittanut. Päätoimittaja Kirsi Lyytikäisen kaudella *Anna* painotti naisten asemaa koskevan keskustelun seuraamista.

Lehti esitteli sivuillaan 1960-luvun yhteiskunnallisia vaikuttajia, jotka olivat paljolti yhteiskuntatieteilijöitä, kirjailijoita ja nuorta teatteriväkeä. Samoin lehti nosti esiin urallaan menestyneitä naisia, tutkijoita, yrittäjiä ja poliitikkoja. Kuten tämän analyysin alussa kuvattu Yleisradion juontaja Hannu Taanilalle esitetty kysymys mahdollisesta naispuolisesta presidentistä osoittaa, *Anna* avasi palstansa myös miespuolisille vaikuttajille samoin kuin televisiojulkkiksille. Televisio itsessään oli avaamassa kansalaisten ”maailmakuvaa”, johon aineksia tarjottiin osana keskusteluohjelmia tai televisiodraaman aikalaistarinoita. Televisiojulkisuus politiikan henkilöitymisen ja yksittäisten poliitikkojen maineen rakentajana oli kuitenkin tarkasteluajankohtana 1965–1974 vasta kehkeytymässä, vaikkakin selvästi havaittavissa.

Annan journalistisesti rakentaman politiikan näyttämönä oli tarkasteltuna aikana tasa-arvokysymysten kanssa vuoropuhelua käyvä kansalaisyhteiskunta, jonka yhtenä osapuolena olivat tasa-arvoliikkeen aktivistit, kulttuurieliitti ja kansainvälisen feministisen liikkeen edustajat. Ministereinä ja kansanedustajina naisia oli varsinkin tarkasteluajankohdan alussa vielä suhteellisen vähän, mutta naisten määrä politiikassa alkoi kasvaa. Kun varhaiset naisille suunnatut lehdet olivat evästäneet naisia sellaisista kansalaisvelvoitteista, jotka rajautuivat pääosin kodin ja yksityisyyden piiriin, herätteli *Anna* modernina kaupallisena naistenlehtenä lukijoiden mielenkiintoa suuntaamalla journalistista huomiota politiikan miesklubeihin ja valtioneuvoston ja presidentti-instituution miesvaltaisuuteen. Ajankohdan politiikkaan suhtauduttiin siis selvästi miestapaisena kulttuurina, mutta tämän oletettiin korjautuvan, kunhan naiset pääsisivät eduskuntaan, hallitukseen ja presidentiksi.

Poliittinen eliitti lakia säästävine ja toimeenpanevineen elimineen, samoin kuin puoluekoneistot ohjasivat edelleen journalistista kiinnostusta poliitikkojen viralliseen julkisuuteen – yksittäisten poliitikkojen yksityisemmän piirin jäädessä vähemmälle. Vaikka journalismin henkilökeskeisyys näkyi *Annassa* julkisuudesta tuttujen henki-

löiden haastatteluina, intiimeissä henkilökuvissa esiintyi 1960-luvulla vielä harva kansanedustaja tai ministeri. Tilanne alkoi hiljakseen muuttua 1970-luvulla, kun naisten määrä kansanedustajina kasvoi. Esimerkiksi pääministerinä ja Suomen Pankin pääjohtajana toimineen ja televisiossa tutuksi tulleen Mauno Koiviston puoliso Tellervo Koivisto herätti lehdessä mielenkiintoa. Kun tätä alkanutta politiikan medioitumista tarkastelee nykyvinkkelistä, havaitsee pian myös muutoksen seuraukset politiitikkojen sukupuolesta kerrotuissa tarinoissa. Vaikka kiinnostus saattoikin kohdistua poliittiseen yksilöön, nykyistä populaarifeminististä julkista diskurssia yksiköllisine ratkaisuineen ja henkilökohtaisine selviytymisstrategioineen ei *Annan* sivuilla esiintynyt.

Naisten asema ja tehtävät valtiollisessa politiikassa kytkeytyivät *Annan* 1960- ja 1970-lukujen jutuissa edelleen ajatukseen nais- ja mieskansalaisten erilaisista sukupuolittuneista intresseistä ja suomalaisessa parlamentaarisessa politiikassa ominaisesta valtiofeminismin mallista. Naisten toki nähtiin hakevan paikkaansa olemassa olevassa poliittisessa kulttuurissa ja kulkevan tasa-arvoisesti ja rohkeasti miehisilläkin alueilla. Samalla esitettiin naispuolisten kansanedustajien ja muiden politiikassa toimivien korjaavan miesten hallitsemaa poliittista kulttuuria naisystävällisempään suuntaan. Politiikan sukupuolittunutta jakoa naisten ja miesten sisältöalueisiin ei tässä juurikaan kyseenalaistettu, ja itse politiikan harjoittamisen tilat ja tehtävät ymmärrettiin vielä varsin sukupuolineutraaleiksi. Taustalla näytti vaikuttaneen usko valtiokoneiston mahdollisuuksiin poistaa naisten alistaminen.

On syytä huomata, että lehden sisältökonsepti ei missään vaiheessa puhutellut edes analyysin tarkasteluajankohtanakaan vain yhdenlaista yleisöä. Politiikasta kirjoittaessaan *Anna* tasapainoili politiikan uusien orastavien ja vanhoillisten jäänteenomaisten sukupuoliroolien välillä. Yhtäältä lehti pyrki olemaan ajassa kiinni ja puhuttelemaan sitä uutta naisten sukupolvea, jota yhdistivät kiinnostus perheen sisäiseen tasa-arvoon, kulutuskulttuuriin ja perheellisten naisten työssäkäynnin mahdollistamiseen. Toisaalta lehti tarjosi tätä perinteisempiä näkemyksiä naisten tehtävistä vaikkapa menestyvien miesten taustavaikuttajina. Jutut saattoivat siten perustua samassa numerossa sekä uusiin orastaviin, feministisiin että hyvin perinteisiin sukupuolirooleihin, mikä selittyi osaltaan myös journalistisilla valinnoilla ja lehden asemalla kaupallisella mediakentällä.

Kiitokset

Kiitän *Naisten asialla* -hankeen johtajaa dosentti, FT Arja Turusta ja hankkeen tutkijaa FT Anna Niirasta *Anna*-lehden arkistomateriaalin jakamisesta ja kirjoitusvaiheessa saamistani arvokkaista kommenteista. Lämmin kiitos lisäksi politiikantutkija YTT Jaana Kuusipalolle, jonka terävät huomiot auttoivat avaamaan politiikan sukupuolen problematiikkaa.

Kirjallisuus

Anttonen, Anneli. 1997. *Feminismi ja sosiaalipolitiikka. Miten sukupuolesta tehtiin yhteiskuntateoreettinen ja sosiaalipoliittinen avainkäsite*. Tampere: Tampere University Press.

Aunila, Seija. 2020. *Kuinka naistenlehdestä tuli osa sotapropagandaa. Naisihanteen muodostuminen ja muokkautuminen Kotiliesi-lehdessä toisen maailmansodan aikana*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto.

Bell, Emma ja Amanda Sinclair. 2016. "Bodies, sexualities and women leaders in popular culture. From spectacle to metapicture." *Gender in Management. An International Journal* 31 (4–5): 322–338. https://doi.org/10.1108/GM-10-2014-0096

Bergqvist, Christina, Jaana Kuusipalo ja Audur Styrkarsdottir. 1999. "The Debate on Childcare Policies." Teoksessa *Equal Democracies? Gender and Politics in the Nordic Countries*, toimittanut Christina Bergqvist, 137–157. Oslo: Scandinavian University Press.

Bird, Sharon. 1996. "Welcome to the Men's Club. Homosociality and the Maintenance of Hegemonic Masculinity." *Gender and Society* 10 (2): 120–132.

Butler, Judith. 1990. *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London: Routledge.

Carter, Cynthia ja Linda Steiner. 2004. *Critical Reading: Media and Gender*. Maidenhead: Open University Press.

Chambers, Deborah, Linda Steiner ja Carole Fleming. 2004. *Women and Journalism*. London: Routledge.

Danielsen, Hilde, Kari Jegerstedt, Ragnhild L. Muriaas ja Brita Ytre-Arne. 2016. "Gendered Citizenship: Politics of Representation." Teoksessa *Gendered Citizenship and Politics of Representation*, toimittaneet Hilde Danielsen, Kari Jegestedt, Ragnhild L. Muriaas ja Brita Ytre-Arne, 7–8. London: Palcrave Mcmillan.

Eichler, Margaret. 1980. *The Double Standard. A Feminist Critique of Feminist Social Science*. London: Routledge.

Ekholm, Laura Katarina ja Laila Matleena Frisk. 2019. "Kuinka trikoosta tuli päällysvaate? Trikoovaatteet 1960-luvun murroksena." Teoksessa *Säädyllistä ja säädytöntä: pukeutumisen historiaa renessanssista 2000-luvulle*, toimittaneet Anna Niiranen ja Arja Turunen, 341–369. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Elfving, Sari. 2008. *Taikalaatikko ja tunteiden tulkit. Televisio-ohjelmia ja esiintyjiä koskeva kirjoittelu suomalaissa lehdissä 1960- ja 70-luvuilla*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-7326-5

Ferguson, Marjorie. 1983. *Forever Feminine. Women's Magazine and the Cult of Femininity*. London: Heineman.

Hall, Stuart. 1980. "Encoding/decoding." Teoksessa *Culture, Media, Language*, toimittaneet Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe ja Paul Willis, 128–138. London: Hutchinson.

Hokka, Jenni. 2014. *Kakkoselta kaikelle kansalle. Kuulumisen politiikka YLE TV2:n arkirealistisissa sarjoissa*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9364-5

Holland, Patricia. 2004. "The politics of smile: 'Soft news' and the sexualisation of the popular press." Teoksessa *Critical Readings. Media and Gender*, toimittaneet Cynthia Carter ja Linda Steiner, 68–86. Maidenhead: Open University Press.

Holli, Anne Maria ja Hanna Wass. 2009. "Sukupuoli ja äänestäminen." Teoksessa *Vaalit yleisödemokratiassa. Eduskuntavaalitutkimus 2007*, toimittaneet Sami Borg ja Eero Paloheimo, 126–148. Tampere: Tampere University Press.

Holli, Anne Maria ja Johanna Kantola. 2007. ”State feminism Finnish style. Strong policies clash with implementation problems.” Teoksessa *Changing state feminism*, toimittaneet Joyce Outshoorn ja Johanna Kantola, 82–101. London: Palgrave Macmillan.

Inness, Sherrie A. 2004. ”Pretty Tough. The Cult of Femininity I Women’s Magazines.” Teoksessa *Critical Readings. Media and Gender*, toimittaneet Cynthia Carter and Linda Steiner, 123–142. Maidenhead: Open University Press.

Julkunen, Raija. 2002. ”Timanttejakin parempi ystävä? Hyvinvointivaltion murroksen sukupuolittuneet seuraukset.” Teoksessa *Tasa-arvopolitiikan haasteet*, toimittaneet Anne Maria Holli, Terhi Saarikoski ja Elina Sana, 32–49. Vantaa: WSOY, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Sosiaali- ja terveysministeriö.

Julkunen, Raija. 2010. *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.

Kantola, Johanna ja Judith Squires. 2012. ”From state feminism to market feminism?” *International Political Science Review* 33 (4): 382–400.

Kivikuru, Ullamaija. 2024. ”The Story of Finland, as Narrated by Two Weeklies. The Long Narratives of Suomen Kuvalehti and Apu.” *International Journal of Magazine Studies* 1 (1): 52–76.

Kroon Lundell, Åsa ja Mats Ekström. 2008. ”The complex visual gendering of political women in the press.” *Journalism Studies* 9 (6): 891–910.

Kunelius, Risto. 2000. ”Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita.” *Tiedotustutkimus* 23 (3): 4–27.

Kurvinen, Heidi ja Arja Turunen. 2023. ”Radical sex role ideology and the Finnish gender role movement in the late 1960.” *Women’s History Review* 23 (1): 62–81. https://doi.org/10.1080/09612025.2022.2092270

Kurvinen, Heidi, Anna Niiranen ja Hannah Kaarina Yoken. 2025. ”Sukupuoli ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen 1960–1980-lukujen Suomessa.” *Lähihistoria* 4 (1): 4–26.

Kurvinen, Heidi. 2024. *Feminism in Finnish Print Media, 1968–1985*. Cham: Palgrave Macmillan.

Kuusipalo, Jaana. 1999. ”Suomalaiset naiset politiikassa.” Teoksessa *Suomalainen nainen*, toimittanut Satu Apo, 55–78. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.

Kuusipalo, Jaana. 2011. *Sukupuolittunut poliittinen edustus Suomessa*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto.

Kyrölä, Katariina. 2006. ”Ruumis, media ja ruumiinkuvat.” Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*, toimittaneet Anna Mäkelä, Liina Puustinen ja Iiris Ruoho, 107–128. Helsinki: Gaudeamus.

Lamberg, Emma, Heini Kinnunen ja Hanna Ylöstalo. (2023). ”Viisi valittua -dokumentti tuo näkyviin populaarifeminismin ja politiikan jännitteet.” *Politiikasta*. https://www.politiikasta.fi/viisi-valittua-dokumentti-tuo-nakyviin-populaarifeminismin-ja-politiikan-jannitteet/

Landes, J. B. 1988. *Women and the public sphere in the age of the French Revolution*. Ithaca, NY: Cornell University Press.

Malmberg, Raili. 1991. ”Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina.” Teoksessa *Suomen lehdistön historia 8: Yleisaikakauslehdet,* toimittanut Päiviö Tommila, 209–220. Kuopio: Kustannuskiila.

Niemi, Mari K. 2014. *Kaksi tietä huipulle. Media ja puoluejohtajuus Suomessa naisten noususta populismin aaltoon*. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Obreja, Dragos M. 2023. ”The persuasive mask of postfeminism: Claire’s hegemony and sexual politics in House of Cards.” *Continuum, Journal of Media and Cultural Studies* 37:6, 741–755.

Pulkkinen, Tuija. 1998. *Postmoderni politiikan filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.

Pulkkinen, Tuija. 2000. *The Postmodern and Political Agency*. Jyväskylä: SoPhi 50, University of Jyväskylä.

Railo, Erkka. 2011. *Henkilökohtainen on poliittista. Neuvottelu politiikan sukupuolittuneesta työnjaosta Annan julkaisemissa poliitikkojen henkilökuvissa vuosina 1975–2005*. Väitöskirja, Turun yliopisto.

Rakow, Lana ja Kimberlie Kranich. 1991. "Woman as Sign in Television News." *Journal of Communication* 41 (1): 8–23.

Rantalaiho, Liisa. 1994. "Sukupuolisopimus ja Suomen malli." Teoksessa *Naisten hyvinvointivaltio*, toimittaneet Anneli Anttonen, Lea Henriksson ja Ritva Nätkin, 9–30. Tampere: Vastapaino.

Ross, Karen. 2017. *Gender, Politics, News. A Game of Three Sides*. Chichester: Wiley.

Ruoho, Iiris 2012. "Documentarism, Imagination and Social Change." *Communication, Culture and Critique* 5 (4): 584–599.

Ruoho, Iiris ja Laura Saarenmaa 2014. "Women's magazines in the Nordic style. Politics, politicians and the welfare state." *European Journal of Communication* 29 (3): 289–303. https://doi.org/10.1177/0267323114523888

Ruoho, Iiris ja Sinikka Torkkola. 2010. *Journalismin sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.

Ruoho, Iiris ja Sinikka Torkkola. 2018. "Journalism and Gender. Toward a Multidimensional Approach." *Nordicom Review* 39 (1): 67–79.

Saarenmaa, Laura 2010. *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampereen yliopisto, Tampere University Press. https://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8161-1

Savolainen Tarja. 2007. "Naiset, uutiset ja feminismi." Teoksessa *Välittämisen tilassa. Feminististä viestinnän tutkimusta synnyttämässä*, toimittaneet Irma Kaarina Halonen, Iiris Ruoho, Tarja Savolainen ja Henrika Zilliacus-Tikkanen, 191-205. Helsinki: Minerva Kustannus.

Tallgren, Tutta. 1969. *Sukupuoliroolit television sarjafilmeissä keväällä 1969*. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Tilastokeskus. *Naiset eduskuntavaaleissa*. https://stat.fi/fi

Turunen, Arja. 2011. *"Hame, housut, hamehousut!" Vai mikä on tulevaisuutemme? Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumisohjeet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889–1945*. Helsinki: Kansatieteellinen arkisto 53. Suomen muinaismuistoyhdistys.

Turunen, Arja. 2014. "Naistenlehdet Suomessa 1880-luvulta 1930-luvulle." *Media & viestintä* 37 (2): 38–56.

Turunen, Arja. 2023. "Lähiösuunnittelu sukupuolten tasa-arvon esteenä? Yhdistys 9 ja vaatimukset asumisen uudistamisesta 1960-luvulla." *Historiallinen Aikakauskirja* 121 (4): 380–392.

Turunen, Arja. 2024. "Equality On Male Terms Or Reconstruction Of Gender Roles? Association 9 And The Finnish Sex Role Ideology Of The 1960s." *NORA Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 32 (2): 158–172. https://doi.org/10.1080/08038740.2024.2320629

Turunen, Arja. 2025. "Kuinka vapautua elintasorobotin roolista? Miesten näkökulma sukupuolen tasa-arvon ongelmiin 1960-luvulla." *Lähihistoria* 4 (1): 61–93.

Töyry, Maija. 2005. *Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja sukupuolisopimuksesta*. Helsinki: Helsingin yliopiston viestinnän laitos.

Töyry, Maija. 2006. "Käytösoppaasta naistenlehteen." Teoksessa *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*, toimittaneet Anna Mäkelä, Liina Puustinen ja Iiris Ruoho, 207–255. Helsinki: Gaudeamus.

van Zoonen, Liesbeth. 1992. ”The Women's Movement and the Media: Constructing a Public Identity.” *Media Journal of Communication* 7 (4): 453–476.

van Zoonen, Liesbeth. 2006. ”The personal, the political and the popular: A woman’s guide to celebrity politics.” *European Journal of Cultural Studies* 9 (3): 287–301.

Veijola, Soile ja Eeva Jokinen. 2001. *Naista ei voi rakastaa? Avion ja eron karuselli*. Helsinki: WSOY.

Winship, Janice. 1987. *Inside Women’s Magazines*. London: Pandora.

Ytre-Arne, Brita. 2013. ”Changing Magazine Journalism. Key trends in Norwegian Women’s Magazines.” *Nordicom Review* 34 (Special Issue): 75–88.

Zelizer, Barbi. 2004. *Taking Journalism Seriously. News and the Academy*. London: Sage.

Kirjoittaja

Iiris Ruoho, YTT, dosentti, vieraileva tutkija

Iiris Ruoho on vieraileva tutkija Tampereen yliopistossa. Hän on uransa aikana erikoistunut feministiseen mediatutkimukseen, journalismiin ja median rooliin yhteiskunnassa. Ruoho toimi pitkään opettajana ja hallinnollisissa tehtävissä Tampereen yliopistossa, viimeksi Viestintätieteiden yksikön päällikkönä vuosina 2019–2023.

Viite

1 https://naistenasialla.fi/